

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:

אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה

משואות-יצחק

במפרשים

י"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ג.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ט

פרשת שמות

א. באור יש"ר .

פרק ז', פסוקים יג'-טז': (יג) ביום השני. כי כל כך היה אהב את אחיו שלא יכול נמנוע עמנו מללאת אליהם יוס יוס, אלא שלא האריך זאת ימים רבים כי הוכרח לברוח: שני אנשים עברים. להגיד שזכו של משה, שלא הרג תמול את המלרי בעבור היותו מלרי ולפי שנפשו קשורה בנפש אחיו, אלא להליל את העשוק מיד עושקו, והראיה כי זיוס השני גער באיש אחד שעורר מדנים את רעהו, אעפ"י שהיו שניהם עברים והיה ראוי לחמול גם על המעול בהיותו מאחיו: ויאמר לרשע. הכתוב מעיד על רשעו, ומשה בחכמתו הבין שאין הדין עמו ולכן הוכיחו: (יד) מי שמד. מתשובתו למדנו שהיה איש רע מעללים: אתה אמר. חושב בלבך: אכן נודע הדבר. עתה רבים שזעמו מפי הרשע הזה את המעשה שעשית, כי אנשים רבים נאספו שם לראות המלה כמנהג: (טו) מפני פרעה. מכל מקומות ממשלתו: וישב בארץ מדין. פשטות הכתובים יורה שלא היו כל הקורות האלה רלופים בזמן אחד, שהרי מלשון ויגדל משה וילא וכו' נראה שבזמנאותו הרג את המלרי וזרח ממלרים, אמנם בשזכו היה בן פ' שנה ושם כתוב ויקח משה את אשתו ואת בניו וירכיבם על החמור, הרי שהיו אז שני בניו קטנים ולכן רכבו שניהם אלא אמנם על חמור אחד, והסברא נותנת שסמוך לזמן ההוא נשא את לפורה, כי אין דרך העולם שתמתין אשה בזמן ארבעים או חמשים שנה אחר נשואיה טרם לדתה, לפיכך יתכן שהלך אז משה בארלות רחוקות ממדינה למדינה עד שבא לארץ כוש ושם קרה לו ככל הכתוב בספר דברי הימים של מרע"ה, גם יוצ"ע (במדבר י"ז א') נתן רמז לזה, ואחרי ימים רבים כשהבין שקרב עת הפקודה לאחיו אשר במלרים, כפי מה שנאמר לאברהם בבית בין הבתרים, אז בא לארץ מדין שהיא קרובה למלרים לראות מה יפעל אל לטובת עמו, אמנם הכתוב יקלר בכל זה כי עיקר הסיפור הוא הגאולה: (טז) ולבחן מדין. לא יזכיר הכתוב כאן שמו כי היה נודע בעירו בכנוי שהוא נכבד בכהונתו:

ni fce

1. מה אצט"ק את פרשנו בקטצ הראשון ומה אצנהו?
2. מה אחד פרשנו בקטצ השני: "שני אנשים"?
3. איך פרשנו ארחיב את הפנת פסוק יד'?
4. מה אביא את פרשנו להסביר באריכות את פסוק טו' ולמה זה חשוב?
5. מה אחד פרשנו בפסוק טז'?

ב. כלי יקר.
פרק ג', פסוק ד':

ג. וְאוֹלֵי מִטְעַם זֶה נֹאמַר וַיִּקְרָא מֹשֶׁה מִשֶּׁה
שני פעמים כי קרא ה' לשני חלקיו כי שניהם
קדושים המה החומר והצורה. ויש אומרים
שקרא לו משה משה לפי שגלות ישראל דומה
עליו יתברך למשא כביכול לכך קראו קריאה
אחר קריאה למהר ביאתו ולהקל מעליו יתברך
המשא כמו שכתוב: עֲמוּ אֲנִי בְצָרָה וְכִמוּ
שְׁכָתוֹב כִּי יִדְעֵתִי אֶת מַכְאוּבֵי, יִדְעֵתִי הֵינִי אֲנִי
מְרַגֵּשׁ מַכְאוּבֵי כְּבִיכּוֹל. ומה שנאמר אנכי ה'
אלהי אביך פירשו רז"ל שנראה אליו הקב"ה
בקולו של עמרם אביו וכשאמר הנני אמר לו
הקב"ה אין זה קול אביך אלא קול אלהי אביך
עמרם. וכתוב כאן ארבע פעמים אלהי כנגד
ארבע לשונות של גאולה כמו שיתבאר בע"ה
פרשת וארא. ויש אומרים שלכך הזכיר אלהי
אביך לפי שגילה לו בזה שאביו כבר מת אחר
שיחד שמו יתברך עליו וכדי שלא יסרב לילך
בשליחות זה במקום אביו כי אפילו בפני אהרן
אחיו הגדול היה מסרב ליקח שררה זו קל
וחומר במקום אביו.

שאלות

1. איזה קשיים מוצא כרשננו כאן הטענות או מאפשרים באור?
2. עלו תשובות שונות נותן כרשננו העוסק בקריאת "מה" התוכף לאמותן ולהסבירן?
3. מה "ידיעה" כאן אצל הקב"ה?
4. מה לאור כרשננו מן השימוש במלה: "אפקו"?

* * *

ג. ספורנו עם פירוש הרב י. קופרמן.

פרק ג' פסוקים ז', ח' :

"וְהִסְנֶה אֵינֶנּוּ אֶכֶל", כי אָמַנְם אֵין הַפְּנֹנָה
במכות שאביא עליהם להכריתם ולהושיב
ישׂראל במקומם, אָכֶל³³ להציל ישׂראל
מִיָּדָם וְלִהְיוּשִׁיבָם בְּמָקוֹם אֲחֵר.

(ח) וְזֶה טַעַם וְאֵרֵד לְהַצִּילוֹ... וְלִהְיוֹתוֹ מִן
הָאָרֶץ הַהוּא אֶל אֶרֶץ. בְּלוֹמַר, נִגְלִיתִי
בְּמִרְאָה זו³⁴ לְהַצִּילוֹ וְלִהְיוֹתוֹ, לֹא
לְהַכְרִית הַמִּצְרִים. זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ. רַבַּת
הַמִּקְנֶה³⁵ וְרַבַּת הַמְּזוֹן³⁶, עָרַב וּמוֹעִיל³⁷,
בְּאָמְרוֹ "אֶכֶל דָּבָשׁ בְּנִי כִי טוֹב³⁸ וְנִפְתָּ
מִתּוֹק"³⁹ (משלי כד, יג).

(ז) רֵאָה רְאִיתִי אֶת עֲנֵי עַמִּי. צְדִיקֵי הַדּוֹר
הַנִּצְּנָחִים וְהַנִּצְּנָקִים²⁴ עַל עֲוֹנוֹת
הַדּוֹר²⁵ וְעַל עֲנִים²⁶ וּמִתְפַּלְלִים, וּכְנֻגָּם²⁷
נִגְלָה מִלְּאֶף ה' תוֹף הַסִּנֵּה. וְטַעַם "רֵאָה
רְאִיתִי", אָמַנְם רְאִיתִי. וְזֶה טַעַם²⁸ הַמִּקְוֹר
בְּכֹל מָקוֹם בְּשִׁיּוּשָׁם לְכַפֵּל, כְּמוֹ "עֲלֵה
נַעֲלָה" (במדבר יג, ל), "יְכֹוֹל נוֹכַל" (שם), כִּי
עֲנִינוּ כְּטַעַם²⁹ אָמַנְם, לְהוֹרוֹת שְׁהֶאֱמַת
כִּף הוּא, אֶף-עַל-פִּי שִׁיטְעַן הַטּוֹעֵן וַיֹּאמֶר
הַפֶּה זֶה²⁹, כְּעִנְיָן³⁰ "יִדְעֵתִי בְנֵי יִדְעֵתִי"
(בראשית מח, יט), בְּלוֹמַר³¹, אֶף-עַל-פִּי
שִׁ"רְאִיתִי אֶת עֲנֵי עַמִּי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם"³²,
כְּמוֹ שֶׁהוֹרָה הָיִתָּה מִלְּאֶף בְּתוֹף הַסִּנֵּה, וְאֶף-
עַל-פִּי שִׁ"עַל צְרִיחָם אָשִׁיב יָדִי" (ע"פ תהלים
פא, טו), כְּמוֹ שֶׁהוֹרָה הָאֵשׁ בְּסִנֵּה, מְכַל מָקוֹם
לֹא יְסוּפּוּ הַמִּצְרִים הַצְּרִים אוֹתָם בְּכֹל
הַמְּכוֹת שֶׁאֲשַׁלַּח בָּם, כְּמוֹ שֶׁהוֹרָה עֲנִיָּן

ה
34. הוא פירוש "וארד". וכן ברמב"ן: 'וארד להצילו - שנתגליתי על ההר הזה באש, כטעם "וירד ה' על הר סיני"...' 35. הוא פירוש "זבת חלב". ויבואר על פי הרמב"ן לפסוקנו: ושבת אותה שהיא ארץ מקנה שיש בה מרעה טוב, והמים יפים, ויגדל החלב בבהמות, כי אין הבהמות בריאות וטובות ומרבות החלב רק באויר טוב ועשב טוב ומים טובים... עכ"ל. ושוב רבינו קיצר מלשון קודמיו בנועם לשונו. 36. הוא פירוש "זבת חלב". 37. הוא פירוש "זבת דבש", שיש בו שתי תכונות. וברמב"ן: 'אמר כי היא עוד שמינה שפירותיה שמנים ומתוקיים עד שתזוב כולה בדבש מהם'. 38. הוא המועיל. 39. הוא הערב.

ז
24. כפירוש רבינו לעיל ב, כד ד"ה וישמע א- להים את נאקתם - תפילת קצתם, שהתפללו אז צדיקי הדור. 25. כמפורט וכמבואר על ידי רבינו בפרק א, ועיין לעיל פרק ב הערה 74. 26. שנבע כתוצאה מן העוונות (רבינו לעיל פרק א). 27. בזכותם של תפילת הצדיקים. וכדלעיל "וישמע א-להים את נאקתם ויזכור את בריתו" ובדברי רבינו שם. 28. = פירוש (וכך בלשון הרמב"ן). 29. שהרי אין צורך להדגיש 'שהאמת כך' אם אין סברה לומר אחרת, כי המפורסמות אינן צריכות ראיה! 30. רבינו לא כתב זאת במסגרת ה"כמו", ואף הביא דברים אלה אחרי שהסביר את המקור שבא לכפל, כי לא במקור קא עסקינן כי אם בכפל הפועל באשר הוא. לכן לא "כמו" אלא "כענין", דהיינו אותו עיקרון (כפל לציין 'אמנם') אפילו לא תוך כדי שימוש במקור. 31. עתה חוזר לפרש את הפסוק. 32. וכל הדברים האלה הם אמת, גם "עני עמי" וגם "צעקתם" וגם "מכאוביו" - כולם נכונים ואינם מן השפה ולחוץ. 33. אלא.

שאלות

1. **למה פרשנו מתיחס לתפילה כאן כתפילת צדיקים דוקא ולא כפי הצט?**
2. **איך הוא מפיין את כפל הלשון כאן?**
3. **למה המראה בסנה מסביר כאן את הצנין?**
4. **"להציל, להצלות" אק לא להכריח את המצרים, איך פרשנו לומר כפי זאת מכאן?**
5. **מה פירושו צ: "צבת חלב ודבש"?**

ד. תורת משה האלשיך הקדוש.
פרק ג' פסוק טו':

ויברח משה. הנה אומרו משה הוא מיותר, שאחר אומרו את משה, היה לו לומר כי ברח מפני פרעה, וידוע כי משה הנזכר בתיבה הקודמת הוא הבורח. אך יכוון מאמר רבותינו ז"ל (שמות רבה א לו), האומרים כי ירד מלאך כדמותו, ותפשוהו עד שנשפט משה וברח. וזהו ויברח משה, כלומר, אך אחר נשאר שם ולא ברח אז, והוא המלאך שבדמותו. והנה אומרו מפני פרעה הוא מיותר. ואפשר, כיוון שני דברים. אחד שברח בהיותו בפני פרעה, שהוא פליאה, כי מי יוכל לפני פרעה לברוח, ולא יתפס על ידי כל אנשי בית המלכות, כי רבים אשר אתו גבורי כח עושי דברו. שנית, שבהרף עין נמצא עומד בארץ מדין. וזהו מפני פרעה וישב בארץ מדין, כי מפני פרעה נמצא בארץ מדין בלי הליכה בדרך. וזהו שלא אמר ויברח משה מפני פרעה וילך לארץ מדין. ולא יפלא, כי מי שהרג בדבור את המצרי, ומי שנעשה צוארו כשיש, או הושם מלאך במקומו עד יברח, שיעשה לו גם את זאת.

וישמע פרעה את הדבר הזה ויבקש להרג את משה ויברח משה מפני פרעה וישב בארץ מדין וישב על הבאר (ב טו). אמרו רבותינו ז"ל (שמות רבה א כט), כי על ידי שם הרג משה את המצרי, שנאמר הלהרגני אתה אומר, שבאמירה הרגו. ואפשר שזהו מה שאמר וישמע פרעה את הדבר הזה מדתו, שהוא כי בדבור הרגו. על כן ויבקש להרוג את משה, שהיה מבקש דרך שיוכל להרוג את מי שיודע להרוג על ידי דבור, פן יהפך משה אל הבא להרוג, או אל פרעה עצמו, ויהרגהו גם הוא, או יזכיר שם לבל יוכלו להורגו ולא ישוה לו.

שאלות

1. **קשים מספר מוצא פרשנו הפסוקנו התוכף למנותם ולהספיקם?**
2. **למה הוכרח פרשנו לומר כפי זאת צ"י ניסים חריצים דוקא?**
3. **החלצות מצרה, כריחה והצעה מידית למדין, מה כפי זה מלמדנו?**

